

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO

Lempäälä Vanha pappila

Maanrakennustöiden arkeologinen valvonta 2011

Tiina Vasko 2011
Pirkanmaan maakuntamuseo
Kulttuuriympäristöyksikkö

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Tiivistelmä.....	3
1. Johdanto.....	6
2. Valvotut kaivannot.....	6
3. Yhteenveto.....	8

Liitteet:

1. Luettelo digitaalikuvista
2. Kartta valvotuista kaivannoista K1-K6
3. Asemointikartta 1
4. Asemointikartta 2

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kunta:	Lempäälä
Valvontakohteen nimi:	Vanha pappila
Kiinteistötunnus ja -nimi:	418-444-1-79 Pappila
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen valvonta
Peruskartta:	2123 07 Lempäälä
YKJ- ja KKJ-koordinaatit:	X1 6802 270 X2 6802 180 Y1 2487 030 Y2 2487 140 P1 6806 556 P2 6806 461 I1 3326 427 I2 3326 533 Z1 82-86
Koordinaattiselite:	Työmaa-alueen ääripisteet
Tutkimuslaitos:	Pirkanmaan maakuntamuseo/Kulttuuriympäristöyksikkö
Kenttätyönjohtaja:	FM Tiina Vasko
Kenttätyöaika:	26.-27.5, 29.8, 12.9.2011
Tutkimuskustannukset:	Lempäälän ev.lut. srk, 5465 € + alv.
Digitaalikuvat:	PMM/Kulttuuriympäristöyksikkö
Sivumäärä:	15 sivua.
Alkuperäisen raportin säilytyspaikka:	Tampereen museo/Pirkanmaan maakuntamuseo Kulttuuriympäristöyksikön arkisto

Tiivistelmä

Lempäälä

Vanha pappila

Maanrakennustöiden arkeologinen valvonta 2011

Pk 2123 07 Lempäälä

x 6805 270-180 y 2487 030-140

p 6806 556-461 i 3326 427-533

z=n. 82-86 m mpy

Pirkanmaan maakuntamuseo/Kulttuuriympäristöyksikkö

Kenttätyönjohtaja: FM Tiina Vasko

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti 26.-27.5, 29.8. ja 12.9.2011 maanrakennustöiden valvontaa Lempäälässä vanhan pappilan korjaustyömaalla. Valvonnan suoritti FM Tiina Vasko. Työn valvojana toimi Pirkanmaan maakuntamuseon tutkija FM Ulla Lähdesmäki. Tutkimuksen kustannukset olivat 5465 € + alv ja rahoittajana oli muinaismuistolain 15 § mukaisesti Lempäälän ev.lut. seurakunta.

Lempäälän pappilan paikka on säilynyt samana useita vuosisatoja. Lempäälän ensimmäinen kirkko rakennettiin lienee jo 1400-luvulla ja tuolta ajalta on mahdollisesti myös ensimmäinen pappila. Mitään maanalaisia rakenteita ei pihamaalla valvotuista kuudesta kaivannosta voitu havaita. Pappilan pihapiirissä, päärakennuksesta koilliseen, sijaitsee holvatus kivikellarin jäännökset maakumpareella. On syytä olettaa, että se on aikanaan sijainnut jonkin aiemman pappilan alla. Kellari on käytävämäinen ja sen holvaukset ovat romahtaneet, mutta holvin kaareutumisen voi vielä nähdä seinistä. Vanhojen karttojen asemoinnissa nykykartalle oli ongelmia suuresti muuttuneiden vesistöolosuhteiden vuoksi. Kuitenkin voidaan nähdä, että ainakin 1750-luvulla ja 1870-luvullakin päärakennukset sijaitsivat nykyisen pappilan lähellä.

Löydöt: -

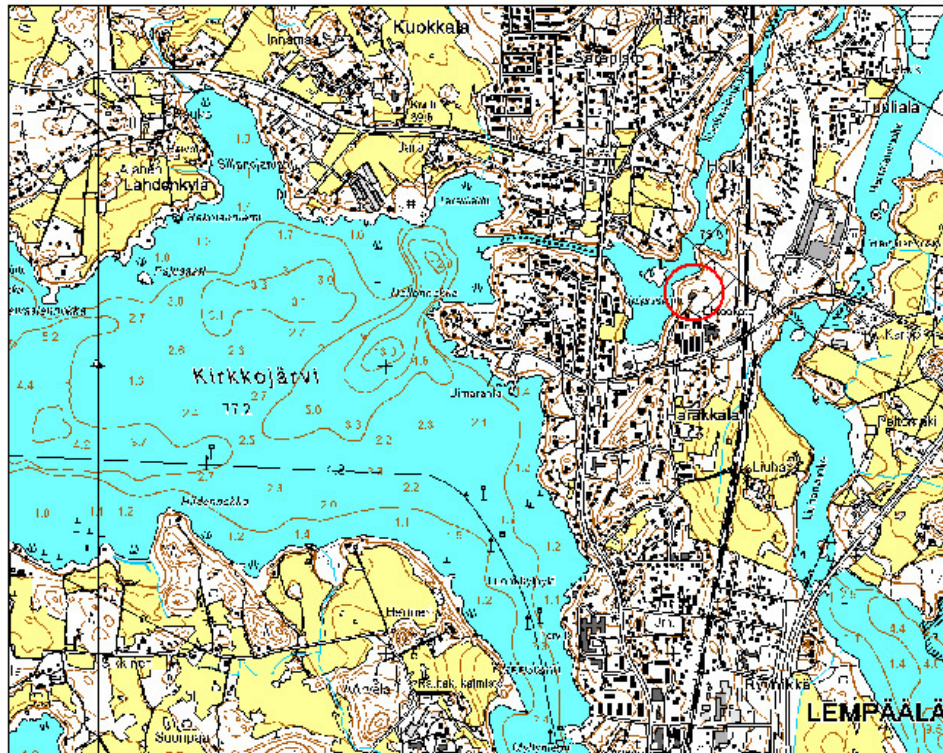
Kenttätyöaika: 26.-27.5, 29.8, 12.9.2011

Tutkimuskustannukset: 5465 € + alv. Lempäälän ev.lut. srk

Tutkimusraportti: Tiina Vasko 16.9.2011 Pirkanmaan maakuntamuseon arkistossa ja kopio Museoviraston arkistossa.

Kartta 1.

Pohjakartta Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006

LEMPÄÄLÄ Vanha pappila
 Maanrakennustyön arkeologinen valvonta 2011
 Tiina Vasko

Lähestymiskartta MK 1:20 000

Pirkanmaan maakuntamuseo/
 Kulttuuriympäristöyksikkö
 Piirt. T.Vasko

1. Johdanto

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti 26.-27.5, 29.8. ja 12.9.2011 maanrakennustöiden valvontaa Lempäälässä vanhan pappilan korjaustyömaalla. Lausunnossaan 17.1.2011 maakuntamuseo edellytti maanrakennustöiden arkeologista valvontaa (diar. 394/2010). Valvonnan suoritti FM Tiina Vasko. Työn valvojana toimi Pirkanmaan maakuntamuseon tutkija FM Ulla Lähdesmäki. Tutkimuksen kustannukset olivat 5465 € + alv ja rahoittajana oli muinaismuistolain 15 § mukaisesti Lempäälän ev.lut. seurakunta.

Lempäälän pappilan paikka on säilynyt samana useita vuosisatoja. Lempäälän ensimmäinen kirkko rakennettiin lienee jo 1400-luvulla ja tuolta ajalta on mahdollisesti myös ensimmäinen pappila. Asiakirjatiedoista löytyy maininta pappilan palosta vuonna 1663. Vanhin säilynyt tarkastuspöytäkirja on laadittu vuonna 1751 kirkkoherra Ednerin astuttua virkaan. Tuolloinen päärakennus oli vuodelta 1699. Myös vanhemman päärakennuksen kerrottiin olleen vielä pystyssä, tosin jo ilman kattoa (Arajärvi 1959, 222, 443). Edner ehdotti uuden päärakennuksen rakentamista, johon suostuttiin (Lappi 1999, 10). Lempäälän pappila on merkitty myös ns. Kuninkaan kartastoon. Nykyinen jugendhenkinen pappila on vuodelta 1902. Se on toiminut 1960-luvun alkuun saakka kirkkoherran asuntona ja sittemmin paikka on ollut leirikäytössä. Pihapiirissä sijaitsee nykyään vain yksi varasto, kaikki siinä aikanaan sijainneet talousrakennukset ovat hävinneet. Rannassa on sauna. Myös puutarha on käytännössä kasvanut umpeen, kuten koskinäkymätkin.

2. Valvotut kaivannot

Työ alkoi rakennuksen takaa, jossa kaivettiin noin 10 metriä pitkä ja metrin levyinen sadevesiviemärikaivanto päärakennuksesta alarinteeseen (K1). Pintamullan alla oli reilun 20 cm:n paksuinen täyttökerros savimaata. Sen alla oli havaittavissa n. 20-30 cm:n paksuinen tumma kulttuurikerros. Se sisälsi hiiltä, luita, tiilenpaloja ja punasaviastian palan (kuva 1.). Tämän alla oli puhtaalta vaikuttanut savi. Kaivanto oli syvyydeltään noin 70 cm.

Kuva 1. Kaivannon 1 (K1) kulttuurikerros lounaisprofiilissa.

Seuraavaksi kaivinkoneella kuorittiin noin 20 cm:ä pintamaata pappilan takaosan seinän vieressä (K2). Kyseiseen kohtaan tulee kivituhkalla päällystetty kulkuväylä. Mitään erityistä ei tässä havaittu. Maassa oli jonkin verran normaalia rakennus- ja asumisjätettä; tiiltä, posliinin- ja lasinpaloja. Pappilan kivierustuksista havaittiin, että ne oli pystytetty pienemmistä ja suuremmista kivistä koostuvan, osittain ulkonevan anturan päälle.

Rakennuksen pohjoiskulman tuntumaan, kuistin koilliskulmaan, rakennetaan pyörätuoliramppi. Perustuksen rakennuspaikalta kuorittiin siitäkin maata noin 20 cm:n syvyydeltä (K3). Lisäksi tästä kaivettiin alarinteeseen noin 40 cm:ä syvä ja 6 metriä pitkä sadevesiviemärikaivanto. Täälläkin oli havaittavissa vastaavanlaista pientä jätettä kuten edellä. Kummastakaan paikasta ei voitu havaita kulttuurikerrosta. Savimaa alkoi heti pintakerroksen alta. Ehkä paikalla oli täyttömaata enemmän.

Pappilan etupihan poikki kaivettiin n. metrin levyinen ja 60 cm:n syvyinen sadevesiviemärikaivanto (K4). Sen lähtöpiste oli päärakennuksen kaakkoiskulma josta se kulki lounaaseen noin 30 metriä loppuen alavaan rinteeseen (kts. kartta 2). Kaivannosta tehtiin sivuoja pääoven vasemmalle puolelle tulevaan kaivoon. Kaivanto ei ollut aivan alkuperäisen suunnitelmakartan mukainen. Maa oli rakennuksen edessä varsin kivistä, mutta mitään säilyneitä rakenteita ei voitu todeta. Pihan pintasoraa oli n. 20 cm:ä paksu kerros, jonka alla oli suodatinkangas. Tämän alla ollut soramaa vaikutti varsin sekoittuneelta, johtuen arvatenkin useista aikojen kuluessa tehdyistä purku- ja tasoitustöistä pappiloiden ja niiden ulkorakennusten rakentamisen yhteydessä. Pohjimmaisena kaivannossa oli savinen sora.

Kuva 2. Sadevesiviemärikaivanto (K4) pappilan edustalla. Pintasoran alta pilkottaa suodatinkangas.

Elokuun lopussa (29.8.) pappilalle tehtiin kaukolämpökaivanto (K5). Linjaus kulki Rovastintieltä suoraan pihaan, tehden sitten noin 90 asteen käännöksen kohti päärakennuksen kivijalkaa, josta se vietiin sisään kellariin perustusten läpi. Kaivannon leveys oli n. metri ja syvyys n. 80 cm. Maakerrokset pihassa olivat vastaavanlaisia kuin jo toukokuussa kaivettaessa havaittiin. Mitään löytöjä kaivannosta ei tehty; maa-aines oli, kuten aiemminkin, paria eläimen luuta lukuun ottamatta varsin tyhjää löydöistä.

Kuva 3. Kaukolämpölinja (K5) kaivettuna Rovastintieltä pappilan pihaan.

Syyskuun puolivälissä kaivettiin sähkökaapelikaivanto (K6) pappilan ulkorakennuksen kulmalta pihan poikki. Kaivanto yhdistyi kaukolämpökaivantoon pappilan edessä. Tässäkin poikettiin kaivannon suunnitellusta linjasta. Siitä lähti myös lyhyt sivukaivanto pappilan koillispäättyyn. Maa-aines oli savimaata aina pappilan nurkalle asti. Siitä eteenpäin alkoi kivinen soramaa; vastaavanlainen kuin havaittiin jo pappilan edustan sadevesiviemärikaivannosta.

3. Yhteenveto

Mitään varsinaisia maanalaisia rakenteita ei kaivannoista siis voitu havaita. Maaperä oli varsinkin päärakennuksen edessä sen verran kivistä, että on syytä olettaa sen liittyvän myös paikalla vuosisatojen saatossa sijainneisiin pappila- ja talusrakennuksiin. Huomattavaa oli kuitenkin se, ettei maasta tullut käytännöllisesti katsoen mitään irtolöytöjä. Tämä voisi viitata siihen, että paikalle on useaan otteeseen tuotu täyttömaata ja tontilla on suoritettu maan tasoituksia yms. Esimerkiksi vuonna 1663 tiedetään koko pappilan palaneen.

Vanhojen karttojen asemoinnissa nykykartalle oli ongelmia suuresti muuttuneiden vesistöolosuhteiden vuoksi. Viereistä Kuokkalankoskea on perattu 1700-luvulta saakka useaan eri otteeseen. Kosken alkuperäinen kolmen metrin pudotus oli 1860-luvun viimeisen perkauksen jälkeen enää puolet entisestä (Mäkelä 2010, 11). Kuitenkin voidaan nähdä, että ainakin 1750-luvulla ja 1870-luvullakin päärakennukset sijaitsivat nykyisen pappilan lähellä.

Kuva 4. Kartta Kuokkalankoskesta 1750-luvulta. Pappilan niemi osoitettu nuolella. Kansallisarkisto.

Pappilan pihapiirissä, päärakennuksesta koilliseen, sijaitsee myös holvatun kivikellarin jäännökset maakumpareella. On syytä olettaa, että se on aikanaan sijainnut jonkin aiemman pappilan alla. Jo keskiajalla varakkaissa pappiloissa oli kivikellareita (Suolahti 1912, 89). Kellari on käytävämäinen ja sen holvaukset ovat romahtaneet, mutta holvin kaareutumisen voi vielä nähdä seinistä. Pappilan tarkastuskertomuksessa vuodelta 1869 mainitaan pappilan pihamaalla, miespihan ulkopuolella, ”koillisessa”, huonokuntoisen vanhan kellarin jäännökset. Epäselväksi jäi, tarkoitetaanko tässä samaa kellarista. Edellisessä vuoden 1848 kertomuksessa ei ole kellarista mainintaa (Ruoveden

tuomiokunnan arvio- ja katselmuskirjat, tarkastukset 30.8.1869 ja 21.8.1848). Vuonna 1699 rakennetun pappilan alla mainitaan olleen kellari (Arajärvi 1959, 443). Tämän ja nykyisen päärakennuksen välissä on ollut ilmeisesti ainakin kaksi pappilaa. Mitään perustuksia ei kellarin ympäriltä havaittu. Nyt kellari oli täynnä risuja ja lehtiä. Seurakunnan kannattaisi ehkä miettiä sen siivoamista; kellari voisi olla mielenkiintoinen pieni nähtävyys nyt uudistuvan pappilan pihapiirissä.

16.9.2011

Tiina Vasko, FM

Lähteet

Arkistolähteet

Lempäälän keskustasaaren kulttuurihistoriallinen selvitys 18.3.2003. Arkkitehtitoimisto Eija Teivas. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Ruoveden tuomiokunnan arvio- ja katselmuskirjat 1851-74. Hämeenlinnan maakunta-arkisto.

Kartat

Kuokkalankoski 1757. Kansallisarkisto.

Kuokkalan ranta-alueiden omistusten kartta 1871. Maanmittaushallituksen arkisto.

Kirjallisuus

Arajärvi, Kirsti 1959: *Lempäälän historia*. Tampere.

Lappi, Helena 1999. Lempäälän pappilat. *Lempäälän Joulu 1999*.

Mäkelä, Ritva 2010. Vettä ja virtaa. *Lempäälän vesireittien historiaa*. Sastamala.

Suolahti, Gunnar 1912: *Suomen pappilat 1700-luvulla*. Porvoo.

Liite 1

Lempäälä
Vanha pappila

Maanrakennustyön arkeologinen valvonta 2011

T. Vasko

Digitaalikuvat

1. Työmaa alkaa. 26.5. TV.
2. Museorekisterissä oleva 1960-luvun Volvo ”Ida” toi pienen kaivinkoneen. 26.5. TV.
3. Kulttuurikerrosta pappilan taakse kaivetun sadevesiviemäri kaivannon lounaisprofiilissa. Koillisesta 26.5. TV.
4. sama
5. Nykyistä pappilaa vanhemman, aikoinaan holvatus harmaakivikellarin jäännös pappilan pihamaan laidalla. Etelästä. 26.5. TV.
6. Yksityiskohta kellarin yläseinän kaatumisesta. 26.5. TV.
7. Pintamaan kuorintaa pappilan takaosaan tulevalta kulkuväylältä. Pohjoisesta. 26.5. TV.
8. Invaluisikan perustusten kaivuuta pappilan koillispäädystä. Idästä. 26.5. TV.
9. Pappilan perustuksia rakennuksen takaosassa. Pohjoisesta. 27.5. TV.
10. Sadevesiviemärikaivannon kaivua pappilan etupihalla. Koillisesta. 27.5. TV.
11. Nokinen maakerros etupihan sadevesiviemärikaivannon luoteisprofiilissa. Kaakosta. 27.5. TV.
12. Lähes valmis sadevesiviemärikaivanto pappilan etupihalla. Koillisesta. 27.5. TV.
13. Kaukolämpökaivannon tuleva paikka. Idästä. 29.8. TV.
14. Kaukolämpökaivannon tulolinja Pappilan tontille. Koillisesta. 29.8. TV.
15. Kaukolämpöputken sisäänmenokohta Pappilan kivijalassa. Kaakosta. 29.8. TV.
16. Kaukolämpökaivanto valmiina. Koillisesta. 29.8. TV.
17. Pappilan ulkorakennuksen kulmasta alkanut sähkökaapelikaivanto. Lounaasta. 12.9. TV.
18. Sähkökaapelikaivannosta tehty sivukaivanto pappilan koillispäättyyn. Lounaasta. 12.9. TV.
19. sama
20. Sähkökaapelikaivanto jatkuu pappilan etupihalle. Lounaasta. 12.9. TV.
21. Yleiskuva pappilan etupihalta. Etelästä. 12.9. TV.

Liite 2

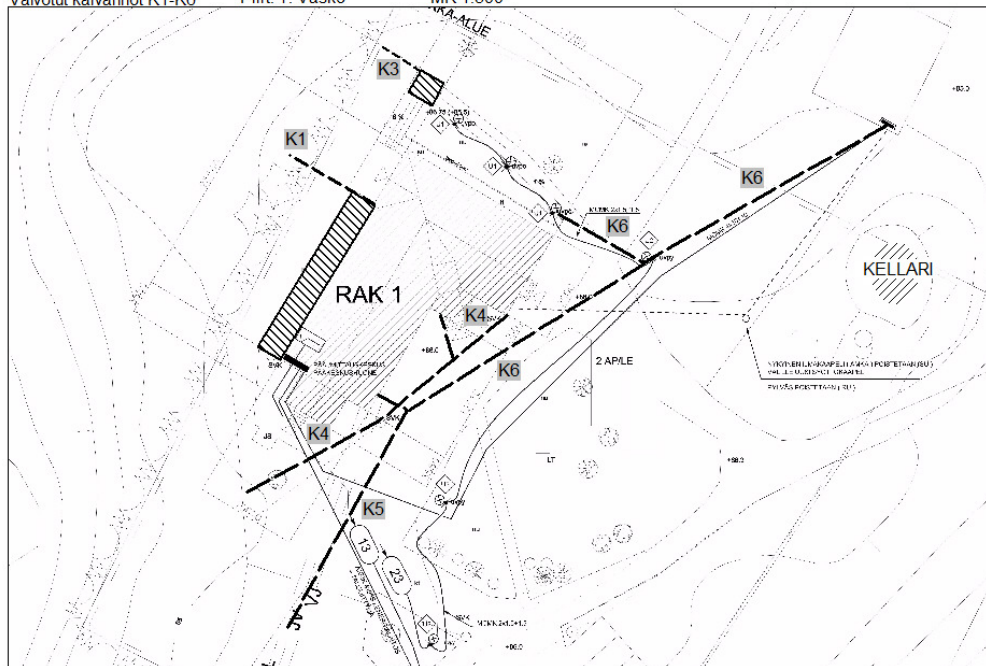
Lempäälä 2011

Vanha pappila
Valvotut kaivannot K1-K6

Piirt. T. Vasko

MK 1:500

0 25m

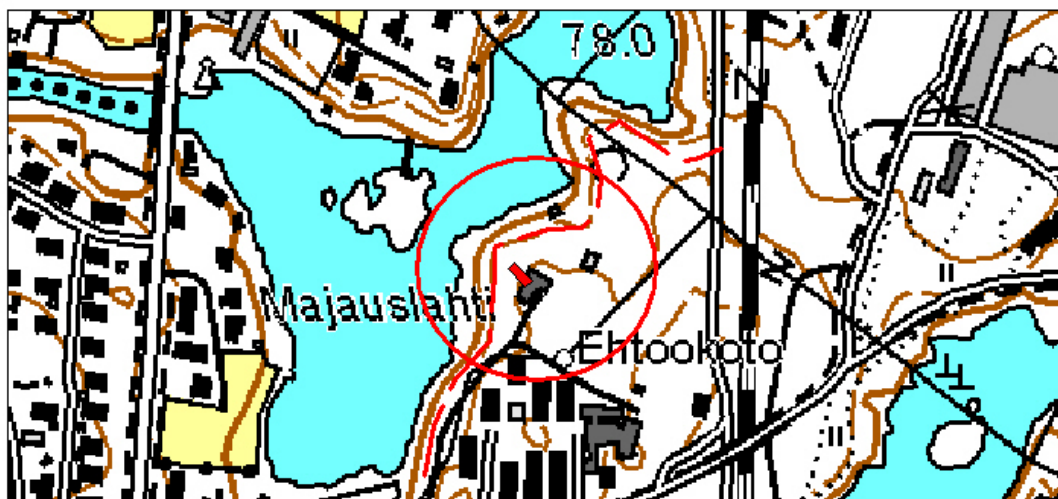
Pohjakartta Beatron sähkösuunnittelu Ky

Liite 3

LEMPÄÄLÄ
Vanha pappila 2011

Asemointikartta 1
1750-luvun kartasta asemoitu rantaviiva ja pappilan päärakennus
MK 1:5000
Piirt. T. Vasko

Pohjakartta PK 2123 07 Maanmittauslaitoksen lupa PISA/020/2006

- Pappilan päärakennus 1750-luvulla
- Rantaviiva 1750-luvulla

Liite 4

LEMPÄÄLÄ 2011

Vanha pappila

Asemointikartta 2

1870-luvun kartasta asemoitu rantaviiva ja pappilan päärakennus

MK 1:5000

Piirt. T. Vasko

Pohjakartta PK 2123 07 Maanmittauslaitoksen lupa PISA/020/2006

250 m

Pappilan päärakennus 1870-luvulla

Rantaviiva 1870-luvulla